

Sevgili Hocamız

Prof. Dr. AFİF ERZEN

M. Taner TARHAN

Ahmet Afif Erzen 24 Ekim 1913'de, Malatya'nın Arapgir İlçesinde, Çömertli Mahallesi'ndeki «ata yadigârı» evde dünyaya gelir. Babası Erzenzâde Teğmen Mustafa Sabri bey, annesi Münire hanımdır. Ağabeyi ve ablasından sonra, ailenin en küçük ferdi olarak dünyaya gözlerini açmıştır... Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerine karabulutların çöktüğü yıllardır... Erzen ailesini de zor yıllar beklemektedir. Hatırlanabilen ilk anılar Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğrudur..: Anneanne İnci hanım, küçük Afif'i hergün omuzuna alıp, uçsuz bucaksız bahçenin bir köşesinden öbür köşesine koşturmakta, kendi deyimi ile «idman yapmaktadır...» Merakla soranlara da, şöyle der : «ya düşman gelirse...?». Torununu kucaklayıp, «düşmansız» uzaklara sığınacaktır, hazırlanmaktadır... Malatya'da «Mahalle Mektebi»ne gidişi, bu anıların daha da berraklaştığı dönemdedir : boyunda asılı «cüz kesesi», kürsüde oturan sarıklı hoca ve elinden eksik etmediği upuzun değneği, minderde bağdaş kurmuş minik öğrencileri zaman zaman okşamak için...! Ahmet Afif yüksek sesle «Amme» cüzündeki duaları «kıraat etmektedir». Biran gözü hocaya takılır, «yine uyuklamaktadır». Kurnazlık edip, «satırları atlayıp, devam etmek» ister. Oysa, yanılmıştır, zira hoca bu kez «uyku pozundadır», değneğin hışmından zor kurtulur...

Dedesesi İmamoğlu Hasan efendi, «şairdir, edebiyatla iştiğâl etmiştir» ve bir «Divân»ı vardır. Büyükbabası Erzenzâde Hüseyin efendi ise, İstanbul Kapalı Çarşı'da İç Bedesten'de, bir zamanlar «kıymetli taş ve halılara değer biçmiştir», yâni bu konunun uzmanıdır... Küçük Ahmet Afif'in şairlik yönü yoktur ama, gelecek-

teki tarih ve arkeoloji merakı, belki de büyükbabasından «tevarüs» etmiştir...

Erzen ailesinin kökleri bir hayli geniştir ve tarihin derinliklerine uzanmaktadır... 1960'lı ve 1970'li yıllarda, Afif beyin başkanlığındaki Çavuştepe kazı ekibi olarak, fırsat buldukça eski Ahlat şehrini, görkemli mezarlık ve kümbetlerini ziyaret ederdik... Ancak, hocamız her seferinde, «Erzen Hatun» kümbetine geldiğimizde, 14. yüzyıldan kalan bu anıt mezarın önünde bir «Fatiha» okumayı ihmal etmezdi... Büyükannesinden rivâyetle, bu ulu hatunun «ahvadındandır»... Erzen ailesi hangi «Erzen» şehrinden ve ne zaman Arapgir'e gelmiştir?... Afif hoca, ailesine ve geçmişine vefâlıdır. Emekli olduktan sonra bunları araştırmış ve *Erzen Şehirleri ve Erzen Beyleri* (1991) adlı «mütevazı» yapıtını yayınlamıştır...

İlk öğrenimini gördüğü, Arapgir'deki «Numune Mektebi»ne devam ederken, İstiklâl Savaşı'nın, zaferlerin heyecanını ve sonra da Cumhuriyet'in kuruluş coşkusu yaşandı... Kendi kuşağındakiler gibi «Osmanlı» olarak doğmuştu, ancak bundan sonra «Cumhuriyet çocuğu» olarak yetişecekti (O kuşağın, bu dönemden kalan -sıkça tanık olduğumuz- vazgeçilmez bir alışkanlığı da «Eski Türkçe» yazmak idi. Çünkü yıllar sonra bizlere okuduğu ders notları -Grekçe ve Latince adlar vs. hariç- eski yazı ile kaleme alınmışlardı...). 1925'de Elazığ Ortaokulu'na kaydolmuş, öğrenimini tamamladıktan sonra da, Sivas Erkek Lisesi'ni 1932 yılında «birincilikle» bitirmiştir... Bu yıllar, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanda tırmanışa geçtiği yıllardır... Atatürk Türkiyesi'nin yeni ufukları ve tüm imkânları, bu başarılı gençlere açılmıştır... Erzen ailesinin bu çalışkan genci, artık bundan sonraki hayatına yön verecek olan «büyük karar günü»nün arifesindedir... Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılan «Avrupa imtihanına»na girer ve kazanır... «Tarih» için ayrılan 5 kişilik kontenjanın liste başındadır... Gazi'nin yıllar önce başlattığı, «kültür ve eğitim seferberliği»nin, artık bir «kıvılcımı»dır... Türkiye Cumhuriyeti'ni «Çağdaş uygarlıklar seviyesine yükseltecek olan ilim-irfan ordusu»nun bir neferidir... Atatürk, ilk gidenleri : «Sizleri bir kıvılcım olarak gönderiyorum, birer volkan olarak dönü-

nüz» veciz deyimli telgraflarla uğurlamış, yüreklendirmiş ve onurlandırmıştı... Bu nedenle, o da bir «kıvılcım»dı*.

Gurbet yolları gözük müştür... 1933'te, «Tarih» eğitim ve öğretimi «tahsil etmek üzere» Almanya'ya gönderilir. Aynı dönemde Ekrem Akurgal, Sedat Alp ve Rüstem Duyuran da vardır... Bu gençler, gelecekte kendi sahalarında ünlü bilim adamları olacaklardır, sonuncusu ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü... İlk durak, Polonya sınırındaki Züllichau kasabasıdır. Afif bey Rüstem Duyuran'la birlikte. Ve Züllichau Lisesinde Almanca dil öğrenimi başlar... Türkiye'nin doğusundan kopup gelen bir genç, «sarı jantlı bir bisikletle», sekiz-onbin nüfuslu kasabanın caddelerinde, sokaklarında dolaşmaktadır... Yüreği vatanında, aklı ise okulundadır... Vatan'da Cumhuriyet'in 10. yılı coşkusu ve övünçü vardır. Almanya'da da Türklere bir başka saygı vardır, insanı gerçekten onurlandıran... Bu arada Almanya'da yeni bir rejim ve ideoloji kökleşip, başa geçmiştir : Hitler ve Nazi Partisi... Büyük çalkantılar, dalgalanmalar sürüp gitmektedir... 1934 kış sömestresinden itibaren Üniversite öğrenimine başlar. Berlin ve Jena Üniversitelerinde 2 yıl geçer... 1936-1940 arasında da Leipzig Üniversitesindedir... Ders ve seminerler yoğundur : Eskiçağ Tarihi, Klasik Arkeoloji, Prehistorya, Nümismatik, Grekçe-Latince, Epigrafya, Felsefe, Sanat Tarihi, Coğrafya konularında tahsil görür... O devrin ünlü bilim adamlarının, otoritelerinin öğrencisidir : H. Berve, F. Schachermeyr, B. Schweitzer, W. Weber, O. Wulff, G. Rodenwaldt, H. E. Stier, J. Friedrich, F. Hampl ve daha nicelelerinin...

Doktorasını Leipzig Üniversitesinde, ünlü Eskiçağ tarihçisi Prof. Dr. Helmut Berve'nin yönetiminde yapmıştır... *Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft* konu başlıklı doktora tez çalışmasını 1939'da tamamlar. Ancak, 1 Eylül 1939'da Alman zırhlı birlikleri, Polonya'yı işgal etmiş ve II. Dünya Savaşı başlamıştır... Uzun ve maceralı bir yolculuktan sonra, Türkiye'ye dönmek zorunda kalır... 1940'da, savaş içindeki Almanya'ya tekrar döner, sınırlardan giriş-çıkış, vasıta bulmak bir meseledir... Leipzig'e

* Atatürk'ün «kültür ve eğitim seferberliği» hakkında, A. Erzen'in çok ilginç bir açıklaması hakkında bkz. : M. Taner Tarhan, *Tarih Yazımında Arkeolojinin Önemi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1995, s. 20 vd.

güçlkle varabilmiştir... Doktorası yayınlanır, 7 Haziran 1940'da «Doktora Kollegyumu»na girer ve Eskiçağ Tarihi alanında (Ph. D.) ünvanını kazanır... Bu arada savaş bütün şiddeti ile sürmektedir, Alman orduları Fransa'dadır...

Onların kuşağı, büyük «Dünya Savaşları»nın kuşağıdır... Yaşlıları gibi I. Dünya Savaşı'nın arifesinde doğmuş, II. Dünya Savaşı'nda da bilim adamlığına ilk adımını atmıştır... 1940'da, Türkiye'ye kesin dönüş yapmış, aynı yılın Eylül ayında da, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü'ne Asistan olarak tayin edilmiştir... O tarihlerde, Nazi baskısından kaçan ünlü Nümismat, Clemens Emil Bosch «Doçent» ünvanı ile aynı kürsüdedir... Atatürk'ün ilk «volkan»larından Arif Müfid Mansel hocamız da henüz «Doçent»tir ve de geçmiş dönemin renkli kişilerinden (Üniversite Reformu öncesi Darül-Fünûn Müdiri) Prof. Şemsettin Günaltay... Bugün rahmetle andığımız, bu bilim adamları -yerinde bir deyimle- kürsünün «ağır toplarıdır»... Bu kadro içinde dersler, sınavlar ve görevler başlamıştır... Bilimsel çalışmaları da devam etmektedir...

Dr. Afif Erzen, 1944'de, *İlkçağ'da Ankara* konu başlıklı «Doçentlik Takdim Tezi» ile birlikte, gerekli sınavları başararak, aynı kürsüde Doçent olur... Gelecekteki yakın mesai arkadaşı, Sabahat Atlan hocamız, bu tarihlerde Asistandır, eski deyimle kürsünün bir «müntesibi»dir. Dr. Afif Erzen bu arada geçici ek görevler alır... 1943'de Galatasaray Lisesi'nde «Tarih», Robert Kolej'de «Almanca» öğretmenliği yapar... Rastlantıya bakın ki, Galatasaray Lisesi'ndeyken, geleceğin ünlü Sanat Tarihçisi, Semavi Eyice'nin de hocasıdır... (Semavi hocaya göre : «hocası değildir...»?) Oysa yıllar sonra, aynı fakültede buluşacaklardır... Ek görevler devam eder... İki yıl süreyle de İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulunda «Almanca» lektörüdür.

Doç. Dr. Afif Erzen, 1946 yılında Türk Tarih Kurumu'nun «Aslı Üyeliği»ne seçilir... Büyük bir onurdur bu... Ve gelecekteki kazıları için de büyük bir destektir...

Mutluluğu özel hayatında da sürmektedir... 1948'de, çok zarif bir hanımefendi ile evlenir... Fikriye hanım, o tarihten bu yana can dostudur, vefakâr eşidir... Kazılara da bir hayli yıldır, birlik-

te gitmektedirler... Birliktelikleri «dâim olsun» dileklerimizle, yâni «anca beraber»...

«Evlilik» konusu açılınca, sevgili Afif hocamızın bu konudaki bir «nasihatini» de (!) anımsamamak elde değil. Henüz asistanlık yıllarımızın başlarında, bizleri devamlı olarak uyarırdı: «Sakın haa... Doçent olmadan evlenmek yok»... Yâni, hem bilimsel ve hem de maddî yönlerden «palazlanmadan». Oysa «gönül ferman dinlemiyor», bu yasak bizler için, hiçbir zaman geçerli olmadı. Ama, gencecik yaşlarda evlendiğimize de hiç kızmadı... Ayrıca -bu konuyla ilişkili olmasa da- bir başka temennisi de vardı: «Asistanın bir de otomobili olmalı...» Hoca bu konuda gerçekten haklıydı, şimdi anlıyoruz...

«Vatanî Görevi»ni 1951 - 1952 yıllarında ifâ etti... Doç. Dr. Afif Erzen 34. dönem «Yedek Subay» adayı olarak Ankara Levazım Okulu'ndadır. Ancak, her defasında vurguladığı üzere, kendi deyimi ile «sağlam Levazım'dır»...! Kıta hizmetini ise, İstanbul Heybeliada'daki Deniz Harb Okulu'nda yapmıştır. Genç denizcilerin «Tarih öğretmenidir», bir anlamda asli görevinden uzak kalmamıştır.

Fakülteadaki görevine döndüğünde, Almanya'da gördüğü eğitimin etkisi nedeniyle, Arkeoloji tutkusu da başlamıştır... Kader arkadaşı (Ord.) Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın iki kazısında, 1953'de Sinop'da, 1954'de de Ergili-Daskyleion'da İkinci Başkan olarak bulunur... Daha sonra da, yakın mesai arkadaşı ve de Türk Arkeolojisinin ilk «duayen»i Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'in Side ve Perge kazılarına iştirak eder... Bilindiği gibi, rahmetli Mansel hocamızın meslekdaşları arasındaki ünvanı «Kral»dır. «Pamphylia Kralı»dır... Erzen hocamız da, yakın bir gelecekte, başka bir bölgenin «Kralı» olacaktır...

1955'de, Berlin'deki Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından «Muhabir» üyeliğe seçilir.

1955 ve 1956 yılları yoğun, fakat şanslı yıllardır... Onbir yıl «Doçentlik»ten sonra, 1955'de Eskiçağ Tarihi Profesörlüğü'ne yükselir. *İstanbul Şehri'nin Kuruluşu ve İsimleri* konu başlıklı çalışması «Profesörlük Takdim Tezi»dir.

1956'da da Eskiçağ Tarihi Kürsüsü «Kürsü Başkanlığı»na seçilir... Bundan sonra, büyük bir amacı da, başkanı olduğu bu kürsüyü geniş bir kadro ile güçlendirmektir. Çünkü, kendinden başka sadece, kadrolu bir mesai arkadaşı vardır, rahmetli hocamız Sabahat Atlan, o tarihlerde «Doçent»tir... Emil olarak gelen, sonra da Emin olan Bosch hoca, 1955'de vefat etmiştir... Erzen hocanın büyük çabaları sonunda kürsü gelişmeye başlar: Hâlen emekli olan hocalarımızdan Prof. Dr. Adnan Pekman, Prof. Dr. Nezahat Baydur ve Prof. Dr. Oktay Akşit «Asistan» olarak intisab ederler... Sevgili hocamız, rahmetli Prof. Dr. U. Bahadır Alkım da, uzun bir süre, kendi alanının derslerini, ek olarak kürsümüzde okutmuştu... 1966 ve sonrasında da -bu tarihlerde Öğretim Üyeliği'ne yükselmiş bulunan- yetişkin bu kadroya ilâveten bizler, birer birer kürsüye intisab etmeye başladık ve yıllarca Afif hocamızın «Asistan»lığını yaptık: Bu satırların yazarı Prof. Dr. M. Taner Tarhan'ın yanı sıra, Prof. Dr. Mehmet Özsait, Prof. Dr. Veli Sevin ve Doç. Dr. Oktay Belli... Kürsünün bir özelliği de -Eskiçağ Tarihi'nin ve Arkeoloji'nin ayrılmaz bir parçası olan- «Nüsmatik» alanıdır ve Türkiye Üniversitelerinde sadece burada mevcuttur... Bu gelenek Bosch'la başlamış, Atlan ve Baydur'la devam etmiş, günümüzde de Doç. Dr. Oğuz Tekin tarafından sürdürülmektedir.

1956 yılında yine gurbet yollarındadır, ama bu kez konuk öğretim üyesi olarak Almanya'dadır... Geçmişteki anıların heyecanı ile birlikte... Almanya Millî Eğitim Bakanlığı ve Üniversiteleri tarafından davet edilmiştir: Bonn, München, Erlangen, Münster, Würzburg ve Tübingen Üniversitelerinde Eski Anadolu Tarihi üzerindeki çalışmaları hakkında konferanslar verir... Bu daveti, daha sonraki yıllarda da Berlin Arkeoloji Enstitüsü'nün davetleri izlemiş, 1962, 1968 ve 1982'de -Van Bölgesinde ve son olarak Trakya'da yürütmekte olduğu- kazı ve araştırmaları hakkında München ve Berlin'de konferanslar sunmuştur: Toprakkale... Çavuştepe... Enez... Ve 1988'de, Berlin'deki Uluslararası Arkeoloji Kongresi'nde, artık emekli bir öğretim üyesidir, 1933'de öğrenci olarak geldiği bu «âşına» ülkede.

1959 yılı, Prof. Dr. Afif Erzen'in hayatındaki çok önemli dönüm noktalarından biridir... Aynı zamanda da, Türk Arkeoloji-

sinin de yeni ufuklara yöneldiği bir dönemin başlangıcıdır : Bu yılı takiben, 1960'lı yıllar -kazı ve araştırmalar bakımından- Urartu uygarlığını yeniden gündeme getirmiştir, ancak bu konuda, bu kez Türk bilim adamları sahnededir... Gerçek anlamda da, Erzen hocamız bu akımın öncülerindendir... Yakın meslekdaşı Prof. Dr. Emin Bilgiç'le birlikte yaptıkları başvuru gerçekleşmiş, Tevfik İleri imzalı, 5 Haziran 1959 tarihli «sondaj ve hafriyat müsaadesi, Maarif Vekâleti'nce taraflarına gönderilmişti»... Ve, Toprakkale/Rusahinili'de, Urartu Krallığı'nın bu ünlü ikinci yönetim merkezinde kazılar başladı... Dr. Yusuf Boysal ve Dr. Baki Öğün kazı heyetinin üyeleridir, daha sonra da Dr. Adnan Pekman ve Dr. Wolfram Kleiss katılmışlardır. Çalışmalar 1963 yılına kadar devam eder... Toprakkale kazılarının önemli bir başka yönü de, iki büyük bilim kuruluşumuzun, İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin birlikteliğidir, Erzen ve Bilgiç hocalar bunu başarmışlardır... Geçen yüzyılda Clayton, Reynolds ve Rassam; Lehmann-Haupt ve Belck; asrımızın başlarında da Marr ve Orbeli tarafından kazılan, bu uzun süre boyunca da eski eser kaçakçılarınca yağmalanan Toprakkale'de tahribat büyüktür... Ancak, umut ve heyecan da büyüktür... «Haldi» heykelleri, kabartmalar vs. düşünmektedir, Afif hocanın rüyalarına giren... Nitekim şans, yine de yüzlerine güler : Günümüzde, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen ünlü «adak kalkanı» gibi buluntular gelmeye başlar... Ve de Haldi tapınağı'nın temelleri tesbit edilmiş, ayrıca da dört köşesinde de tunç adak levhaları bulunmuştur, üzerlerindeki minik altın ve gümüş varaklarla birlikte... Başka bir yönüyle de bu, unutulmaz bir anıdır... Nasıl olmuşsa olmuş, bunlarla ilgili olarak, ânında bir rivâyet yayılmıştır Van'ın içinde...: «Hafif bey, biri altın, biri gümüş duvarlar bulmuş». Esnaf kepenkleri kapamış, memurlar mesaiyi terketmiş, ilgili, ilgisiz herkes Toprakkale yollarına düşmüştür... Kazılarla ve yüzey araştırmaları ile ilgili bitmez, tükenmez anılar, arkeolojiye gönül vermiş olanların ayrılmaz bir parçasıdır... Bulguların paha biçilmez bilimsel değerleri kadar, değerlidir...

1959'da, Toprakkale kazısının yanısıra bölgede araştırma gezileri de başlar, bu arada Van Kalesi Höyüğü de incelenir... Aynı yıl, yakın meslekdaşı Prof. Dr. Tahsin Özgüç de Erzincan yakının-

daki Altintepe'dedir... Türk bilim adamlarınca yürütülen bu ilk kazılarla, Doğu Anadolu'daki Urartu araştırmaları kökleşmeye başlar... Türk Arkeolojisi'nde, artık bir anlamda «Urartu modası» gündemdedir...

1960 yılı, Erzen için üzüntülü bir dönemdir, «27 Mayıs»la birlikte «147'ler» olayının mağdurlarındandır... Oysa, politika ile hiç mi hiç, bir bağlantısı yoktur, hem de «Atatürk Milliyetçiliği»nin ilkelerine bağlıdır, hayatı boyunca da savunucusu olmuştur... Gerçekten, bizler de bunun tanıklarımız... Kısa süren bu haksızlık onu yıldırmanın, Toprakkale kazılarına devam etmiş, hâтта Van Kalesi'nde de ufak çaplı kazı ve temizlik çalışmalarını da yürütmüştür. Bu arada, 1960-1961 arasında, altı ay kadar Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün «İlmî Danışmanlığı» görevinde bulunmuş, Almanya'ya gitmiş ve yeni kadroların «ihdâs» edilmesiyle birlikte Kürsü'süne geri dönmüştür.

Bundan sonraki 1960'lı ve 1970'li yıllar, Prof. Dr. Afif Erzen'in gerek kazı ve araştırmalar yönünden ve gerekse «yöneticilik», «kuruculuk» vasıflarının ön plâna çıktığı çok yoğun yıllardır :

1961'de -tam 25 yıl kesintisiz olarak, 1986'ya kadar sürdürdüğü- Çavuştepe kazılarına başlar... Bu süre boyunca, bu ünlü Urartu kalesinin, geçmişteki Sardurihinili'nin görkemli tahkimat sistemleri, sarayı, tapınakları, depoları, altyapı donanımları ve binlerce küçük buluntusu gün ışığına çıkartılarak bilim dünyasına sunulacaktır... 1961-1964 arasındaki ilk yıllarda, Çavuştepe kazı heyetinde Prof. Dr. Emin Bilgiç, Doç. Dr. Yusuf Boysal, Doç. Dr. Baki Öğün ve Doç. Dr. Adnan Pekman -aralıklı olarak- bulunmuşlardı... Ve de Fahri Işık, Abdullah Yaylalı, yâni geleceğin öğretim üyesi meslekdaşlarımız...

Toprakkale ve Çavuştepe kazılarının yanısıra, 1962-1964 arasında, Ernis (Ünseli) civarındaki Alacahan ve Evditepe nekropollerinde -bugünkü deyimi ile- kurtarma kazıları yapılır... Gerçekte, bulgular çok önemlidir... Urartu Krallığı'nın kuruluş evresinin hemen öncesine aittirler... 1963'te de -mezar bulmak, yâni Tuşpa nekropolünü araştırmak amacıyla- Van Kalesi Höyüğü'nde küçük çaplı bir sondaj çalışmasına girişilir... 1964'te kazı ve araş-

tırma sürecinde yeni bir dönem ve değişiklikler gündemdedir : Ankara Üniversitesi'ndeki meslekdaşları Prof. Dr. Emin Bilgiç ve Doç. Dr. Baki Ögün, gölün karşı kıyısında kamp kurarlar ve Adilcevaz/Kef Kalesi'nde yeni bir «kardeş kazı» başlar (1964-1972)... Ve karşılıklı ziyaretler!

Afif hocamız, artık yeni bir ekip kurma amacındadır... Ve 1965'den itibaren -genç kuşak olarak- bizler dahil olmaya başladık, Çavuştepe ekibine... Van ekibine... Hocanın deyimi ile «Çavuştepe ruhunun doğduğu» bu unutulmaz yıllardan, bazı anıları yeri geldikçe dile getirmeye çalışacağız...

Prof. Dr. Afif Erzen, 1966-1970 arasında, üstüste iki dönem, müntesibi olduğu Edebiyat Fakültesi'nin «Dekanlığına» seçilir... Gerçekten Fakültemiz tarihindeki en başarılı Dekanlarımızdan biridir. Elindeki imkânları yönlendirmeyi ve Fakülte'nin lehine kullanmayı çok iyi bilmiştir, hem mânen, hem maddeten... Kadrolar, ödenekler, onarımlar ve yeni yapılar, kitap alımları vs. için...

Oysa, Türkiye o yıllarda, yine sancılı dönemlerinden birini yaşamaktadır... «68 olayları», gençlik hareketleri başlamıştır... Boykotlar, işgâller, zor ve acılı yıllardır... Afif bey ise, soğukkanlılığını hiçbir zaman yitirmemiştir... Gergin bir günün öğle vaktinde, Dekanlık makam odasında birlikteyiz, bendeniz de «Asistan Temsilcisi»yim... Bir taraftan benimle sohbet etmekte, diğer taraftan da çantasından çıkardığı sefertasını hazırlamaktadır... Hoca'nın Fakülte'deki, mütevazî perhiz yemeği genellikle biraz ekme, biraz tuzsuz beyaz peynir, birkaç açık çay ve çakısıyla özenle soyup dilimlediği bir elmadır... Bu menüden hiç bıkip usanmaz, keyifle yer ve keyifle çayını yudumlar, üstüne de bir Samsun sigarasını tellendirir... Kazıdaki baş menüsü ise, haşlanmış kabaktır... Onun öyküsüne ileride değineceğim... O gün ise, bu gün gibi hatırlıyorum, sevgili eşi Fikriye hanımın özenle hazırladığı makarna ve haşlama et idi... Henüz bir çatal almamıştı ki, dışarıda gürültüler çoğaldı ve aniden kapı ardına kadar açıldı... Bir yığın «boykotçu» genç içeri daldı... Afif hoca hemen klâsik «keskin profil» durumuna geçmiş, yüzü asılmış ve kaşları çatılmıştı... Ve hemen sordu : «Ne var? Ne bağırp çağırıyorsunuz?...» Biran sessizlik oldu, hoca devam etti : «Yemek yediniz mi?»... Birkaç cılız ses : «Evet hocam, yedik» diye cevapladılar... «Gö-

rüyorsunuz ki, ben henüz yemedim, şimdi odayı terkedin!». Ve gençler mahçup bir şekilde, sessizce dışarı çıktılar... Silahların patladığı bir dönemde bunu başarabilmek gerçekten güçtü...

O tarihlerde, Büyük Millet Meclisi'ndeki Üniversite ve Fakülteler'le ilgili bütçe komisyonları ve tartışmaları da bir hayli ilginçti... Hoca, bu hayatî oturumlara -en büyük yardımcısı, Fakülte Sekreterimiz Vedat Çifçili ağabeyimiz başta olmak üzere- maiyetiyle birlikte ve gerçekten hazırlıklı olarak giderdi... Bir oturumda bakar ki, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne, kendi Fakültesinin üç katı ödenek ayrılmış. Hiddetlenerek, nedenini sorar... Aldığı cevap şaşırtıcıdır : «Sayın Dekan sizin Fakülteniz bir tane Edebiyat Fakültesi. Onlar ise...» -tek tek vurgulayarak- «...Dil, Tarih ve Coğrafya, elbetteki üç katı olacaktır!»... Ağlamak mı lâzım, gülmek mi?... Bu vahim yanlışlığı düzeltmek için hemen ilgili yasa ve yönetmelikler ortaya koyulur... Bu arada da -yanında getirttiği- Fakülte yayınlarının kâllavî paketleri açılmakta, sayısız kitap ve dergi komisyon üyelerine takdîm edilmektedir... O tarihlerde, bilimsel yayınları ile övünülen Fakültemiz, bir anlamda gövde gösterisi yapmaktadır... Afif Hocanın bunda payı çok büyüktür. Zirâ, o günkü teknik imkânlarla ve yetenekli kadrolarla Fakülte Matbaası'nı donatmış, genişletmiş, bir anlamda da yeniden kurmuştur... Yayınlar beklemeden harıl harıl basılmaktadır. Günümüzle kıyaslayıp, o fââl yılları anımsamamak elde değil...

Prof. Dr. Afif Erzen, Dekanlığı sırasında -uzun bir süredir düşlediği- iki «Araştırma Merkezi»ni kurmayı başarmış ve bu merkezlerin «Müdürlük» görevini de emekli olana dek üstlenmiştir : Önce, 1967'de Fakültemize bağlı olarak «Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi» kurulur... Van P.T.T. Müdürlüğü'ne ait iki katlı eski bir bina kiralanır, onarılır ve geçici olarak donatılır... Bu arada İskele Caddesi üzerinde, onüç dönümlük bir arazi satın alınır, bir araştırma merkezinin tüm ihtiyaçlarına karşılık verebilecek kapasitedeki -günümüzdeki- bina inşa edilmeye başlanır ve 1972'den itibaren hizmete girer... Günümüze bakacak olursak, böyle bir tesisin hayali bile mümkün değildir... Merkezin tam karşısına -o zamanki- Van Belediye Başkanı rahmetli Tayyar Dabbağoğlu ağabeyimiz tarafından bir otobüs

durağı ihdâs edilir : «Erzen» durağı, bir vefâ borcunu simgelemektedir... Üst kattaki odalardan üçü, yalçın Van kayalığı üzerinde yükselen görkemli Van Kalesi'ne, yâni Urartu'nun başkenti Tuşpa'ya bakmaktadır, biri Afif hocanıdır... «Kral»ın buradan, başkenti «temaşâ etmesi» artık hakkıdır...

Bu Araştırma Merkezi, sadece Fakültemizin ve Üniversitemizin değil, Türk Arkeolojisi'nin de, uluslararası düzeydeki bir övünç kaynağıdır... Aynı zamanda, Atatürk'ün 1937'de Meclis nutkunda dile getirdiği «Van'ın bir kültür merkezi olması» konusundaki isteği de, bir anlamda gerçekleşmiş, diğer taraftan da Van'da bir Üniversite kurulması için, bir ön basamak ve bir örnek oluşturulmuştur... Afif hoca bu hizmeti ile de daima şükranla anılacaktır. Öğrencisi olan bizler bu bayrağı devraldık ve onun iftihar edeceği düzeyde daha da geliştirmeye çalıştık... Emekli olmasından sonra, 1983-1993 arasında, müdürlük görevi tarafımızdan ifâ edildi. Bendeniz de bayrağı, sonra, yakın meslekdaşım Prof. Dr. Veli Sevin'e devrettim... Gönül isterdi ki, 1990'da burada gerçekleşen «Uluslararası III. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu»nda «Şeref Konuğu» olarak Afif hocamız, Türk ve yabancı seçkin konuklarımızın içten takdirlerine tanık olsun... Keşke gelebilseydi!

1969'da, ikinci Araştırma Merkezi bu kez Edirne'de kurulur : «Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Merkezi»... Artık bir ayağımız doğuda, bir ayağımız da batıdadır. Geçici olarak, Millî Savunma Bakanlığı'na ait tarihî «Askerî Rüstiye» binasına yerleşilir. Bu arada da, Arkeoloji Müzesi'ne komşu arsadaki -bugünkü görkemli yapı inşa edilmeye başlanır... Günlerden bir gün bir haber gelir ki, o güzelim tarihî bina, bir komutanın talihsiz bir emriyle, bir gecede yerle bir edilmiştir, hem de merkeze ait demirbaş eşyalar ve kitaplar altında kalırcasına... Afif hoca «şok» olmuştur ve Edirne yolları artık bize meskendir...

Her iki Araştırma Merkezi'nin «kuruluş amaçları» ve varlığı gerçekten çok önemlidir. Bilindiği gibi, dünyanın bir çok ülkesinde örnekleri mevcuttur. İstenilir düzeyde, gerçek bilimsel araştırmalar ilgili bilim kurullarınca bu tür merkezlerde yürütülmektedir... Ancak, kadro meselelerine gelince, «Yukarılara» bunu anlatmak imkânsızdır, karşınıza anlı ve şanlı «mevzuat hazretleri» dikilmektedir... Afif bey döneminde de anlamamışlardır, günü-

müzde de... Tahsis edilenler ise birkaç «hizmetli» kadrosundan ibarettir...

Prof. Dr. Afif Erzen, ikinci Araştırma Merkezi'nin yayın organını da gündeme getirmiş ve Fakültemizce yayınlanan *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*'nin I. sayısı 1972'de bilim dünyasına sunulmuştur... İlk yayın kurulu, kendisi ile birlikte, rahmetli hocalarımız Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu ve Prof. Dr. Cengiz Orhonlu'dan oluşmuştu.

Bu arada, 1968'de Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün «Aslı» üyeliğine seçilir, bir süre sonra da «Milletlerarası Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Birliği» kurumunun Millî Komite Başkanlığı'na getirilir. Adı geçen kurumun himayesinde, 1972'de Sofya'da gerçekleştirilen I. Milletlerarası Trakoloji Kongresi'nde Türkiye, Ord. Prof. Dr. A. M. Mansel, Ord. Prof. Dr. E. Akurgal ve Prof. Dr. A. Erzen tarafından temsil edilmiştir.

Edirne'deki Merkez'in kurulması ile birlikte, doğal olarak yeni bir kazı da gündeme gelir, birazcık da biz gençlerin «deniz tutkusunu» gidermek için... Hedef Enez/Ainos'dur... Türkiye'nin bir ucundaki -Afif hocanın deyimi ile- «mor dağlar»ın yalçın sessizliğinden, Van Gölü'nün mavisinden, kuzey Ege'nin mavisine gelinmiştir. Ve 1971'de, Van'dan döner dönmez, ilk kazılar başlar... Erzen hocanın başkanlığındaki kazı ekibi, Asistanları olarak M. Taner Tarhan ve Mehmet Özsait ve de Van ekibinin değişmez elemanları Veli Sevin, Altan A. Çilingiroğlu, Oktay Belli... Prof. Dr. Oktay Akşit ise, kısa bir süre misafir kalmıştır...

Homeros'un destanlarında adı geçen, Karadeniz, Trakya ve Ege dünyası ile ilişkili bu büyük liman kenti, Orta Çağ'dan kalan kalesi ile bir başka büyüleyicidir, konumu da ha keza... Ve de antik dönem çanak çömleğin terkedilmiş bir cennetidir... Kampımız -mevsiminde avcılarının konakladığı- döküntü bir oteldir (?)... Rengi belli olmayan yırtık döşeklerdeki tahta kuruları cabası... Afif hocaya minicik müstakil bir oda tahsis edilir, pirinç karyolası gerçekten müzeliiktir... Buna karşılık Zeki «Kaptan»ın lokantasında, sabahın ayazında yudumladığımız «özel» işkembe çorbalarının, öğle ve akşamki balık ve piliç ziyafetlerinin tadı hâlâ damaklarımızdadır... Her akşam da, hocanın ısmarladığı sinema se-

fası... Kazıya alınan işçiler ise, başlangıçta bir tuhaftır, biraz lâubalidir ve de hafta sonu denilmesine rağmen, hergün gelip, ücretlerini tâlep etmektedirler... Kaymakam ve Valinin ziyaretinden sonra, bu durum birdenbire değişir... Meğer, bir tarihte eski eser kaçakçıları gelmiş, onları çalıştırmış, paralarını ödemedi de sıvışıp gitmişlerdi... Bizleri de onlardan zannetmişler. Özür dilediler ve işler normale döndü. Bunu Afif hocaya naklettiğimizde, gülererek dinledi : «Demek ki, beni de büyük patron zannetmişler!»... Enez kazıları, o tarihten bu yana hâlâ Erzen hocanın başkanlığında devam etmektedir... Yine Van ekibinden, eski öğrencisi Doç. Dr. Sait Başaran, uzun yıllardan beri yardımcılığını yapmaktadır...

Çavuştepe'de, kazı sonrasında günün yorgunluğunu, yudumladığımız çaylarla giderirken, zaman zaman «yaz tatili» üzerine de muhabbet başlardı...: «Bunca yıldır, hiç yaz tatili izni kullanmadım»... Doğruydu, herkes tatildeyken, cefakâr arkeoloji aşıkları arazide, mesaide idiler... Hocalar ve idealist öğrencileri... Ve devam ederdi : «Avrupalı doktorlar, yaz tatili için, herkese oldukları yeri veya yakınına tavsiye etmektedirler. Yani ben, buna göre tatilde de sayılırım...». Her defasında da, deniz tutkunu biz gençlerden itiraz sesleri yükselirdi : «Ama hocam, bizler ne yapalım?»... Gülererek : «Ne yapacaksınız denizi, rutubet insanı romatizma yapar, hem koskoca göl var ya!». Gerçekte hoca denizi sevmeydi ama, bizler kadar değil, bir de balık tutmak zevkimiz vardı... Bazı hafta sonlarında, göle gittiğimiz de olurdu... Gerçekten eziyet veren bir yılı, hiç birimizin unutmaması mümkün değil : Hafriyat kampı olarak kullandığımız Çavuştepe köy okulunun -mutfak, yemekhâne ve de banyo (?) yerine dönüştürdüğümüz kör tuvaletin bulunduğu- lojman bölümü, öğretmen tarafından boşaltılmamıştı... Bu nedenle de, süzgeçli teneke duşumuzdan mahrum kalmıştık... Ancak hafta sonlarında, gölde yıkanabiliyorduk... Sevgili Hüseyin Sezer bir metod geliştirmişti, kese niyetine sağ ele geçirilmiş bir tokyo, sol elde de ince kum... Büyük bir daire şeklinde, herkes bir diğeriyle sırtını tokyoluyordu..! Bir haftanın toz toprağını da ancak bu paklardı... Afif hoca ise, bir taşın üzerine oturur, özel sabunluğu ile sabunlanırdı, Sait de sırtına su dökerdi... Beş-on dakika sonra, gölün köpüklü, sodalı acı suyu ile pîr-i pâk olurduk...

Enez'de denize kavuşmuştu ama, girebilmek ne mümkün, çivi gibi. Üstüne üstlük Ekim başlarında da, karşıdaki Semadirek adasına kar yağmış, ayazı bize ulaşmıştı... Bâri balığa çıkabilseydik... Tekne ve takımlar hazırlandı... Hocadan izin almak lâzımdı, ama nasıl? : «Hocam, şu antik limanı bir kolağan etmek istiyoruz, mendirek kalıntısı filân olması gerek...». Sözde, bir taşla iki kuş vuracaktık. «Güzel, ben de geliyorum» dedi... Şimdi şapa oturmuştu ama, dönmek yok. İçi yünlü denizci parkamı hocaya giydirdim, bir üşütürse ne yapardık? Bir de Fikriye hanıma hesap vermek vardı... Meriç'in sakin sazlığından çıkınca, Ege'nin dalgaları bizi karşıladı... Hocanın yüzü asılmıştı, onu teknenin dibine, farş tahtalarının üzerine oturttuk... Mendireği bulmak ne mümkün, bir taraftan da açılıyor... Bu arada Altan ve Veli, cin gibi, yandan oltaları salıyorlar. Derken, balıklar gelmeye başladılar, salkım salkım... Ancak, hoca kızmış, haklı olarak da kabaran denizden ürkmüştü : «Çocuklar, bu ne biçim keşif gezisi, sizin maksadınız başka, dönün geriye». Koca bir sepet balık, hocayı ancak akşam yemeğinde yumuşatabilmişti...

1970'li yıllar -Enez dahil- kazı ve araştırmaların daha da yoğunlaştığı bir dönemdir : Özellikle, Van'daki «Araştırma Merkezi»nin kurulmasından sonra, bölgedeki çalışmalar yeni bir boyut ve hız kazanmıştır... Çavuştepe kazısının yanısıra, 1972-1975 arasında Van Kalesi'nde, 1976-1977 yıllarında da Toprakkale'de kazı ve sondaj çalışmaları sürdürülmüştür... Hafta sonlarında da genellikle, araştırma ve inceleme gezilerine gidilmektedir. Yeni bulgular ve edinilen yeni bilgiler, Erzen hoca ve genç ekibinin moral kaynağıdır...

Bu arada, 1972'de, maceralı bir kurtarma kazısı yapılır... 1971'de bir ihbar gelir, konu çok ilginçtir : Van'ın bir dağ köyünde, Giyimli (Hırkanis)'de, köy camii'nin yapımı için yakındaki bir tepeden taş çeken köylüler, hiç ummadıkları bir anda, tomarlarla tunç levhalar bulurlar ve önce önemsemezler... Ancak, eski eser kaçakçıları hemen kokuyu almışlardır, çerçi hüviyetine bürünürler... Terazilerin bir kefesinde sabun ya da şeker vardır, bir kefesinde de paha biçilmez bu Urartu definesinin kabartmalı tunç levhaları... Binlerce eser bir anda -küçük bir kısmı Türkiye'de ve tabii Van Müzesi'nde kalmak üzere- Avrupa Müzeleri'ne ve diğer-

lerine, özel koleksiyonlarına dağılır... Ve Prof. Dr. Afif Erzen konuya el koyar, Müze ve olay yerinde ilk incelemeler yapılır... 1972'de de kazı. Bu serüvenli kurtarma kazısının asları, Asistan Veli Sevin ve Oktay Belli'dir... Bir de Gürpınar İlçesi Jandarma Komutanı Üsteğmen Ahmet Arın vardır, operasyonları düzenleyen... Bu genç subay, yakın bir gelecekte Afif hocanın ve Çavuştepe kazısının «damadı» olacaktır. Zirâ, kazının vazgeçilmez neş'esi ve bendenizin de sınıf arkadaşı olan Yüksel Aytaç kardeşimize tutkundur... Afif hoca da -kendi aramızda- «iki çuval tuz, başlık parası» biçmiştir, Ahmet'in haberi olmaksızın...

Çavuştepe kazısı, bizler için bir başka anlam taşır... Çünkü, yaratılan «Çavuştepe ruhu» bir başkadır... Gençler coşkuludur, sevgi doludur ve de Çavuştepe'ye tutkuludurlar. 1965'le birlikte, Çavuştepe ekibi gerçekten müthiştir... Bu yıllar boyunca, sevgili hocamız Afif beyi mutlu görmek, bizleri de ziyadesiyle mutlu etmiştir... Günlerce süren uzun, tren yolculuklarında, daracık kompartımanlarında marşlar düzerler :

*Çavuştepe, Çavuştepe,
Eşin yoktur, hiçbir yerde.
Kazılarda birinci,
Türkiye'de incisin sen.*

*Afif Erzen başkanımız,
Hem hocamız, hem babamız.
Bu kazıya feda olsun,
Hem kanımız, hem canımız!*

Ve bu dörtlükler sürüp gider, ekip elemanlarını sayarak... Buluntular öyle boldur ki, meselâ her mühüre ya da her yazıta karşılık, «tandırda keçi» ziyafeti garantilidir, her Cumartesi akşamı Afif hocadan... Böyle bir Cumartesi akşamı, sürpriz olarak «Marşımızı» okuduk... Çok duygulandı, ilk kez gözlerinin dolduğuna tanık olduk... Birkaç kez tekrarlattı da... Bundan böyle, Cumartesi ziyafetleri hep «Çavuştepe Marşı» ile başladı. Gerçekten korumuz da müthiştir, repertuarımız da bir hayli zengindi...

Şarkılar, türküler Afif hocanın çok severek iştirak ettiği «...fes başına» ile devam eder ve de sevgili Altan'ın assolist olduğu -hançerelerimizi iflâs ettiren- «Ay oy-oy-oy» nakaratlı Karadeniz türküsü ile son bulurdu. Hoca, çok hareketli bu iki türküde çok güller, gözlerinden akan yaşları elinin tersiyle silerdi... Gülümsemek, gülmek ona gerçekten yakışır. Işıldayan gözleri gerçekten o za-

man sevecendir... Çünkü görünümü, genelde bir hayli ciddidir ve hiç umulmadık bir anda da «keskin profil» olması mümkündür, işte o zaman balon gibi söndüğünüzü hissedersiniz... Ama, ergeç gönlünüzü almayı da ihmal etmez (Arkeoloji literatüründeki bu deyim biz, «gizli» kot olarak kullanırdık, hoşgörüsüne dayanarak şimdi açıklıyorum). Ne de olsa, eski Prusya disiplininin muhakkak ki etkisi vardı...

Arkeolojinin gerçek romantizmi, Çavuştepe'deki kampımızda yaşanmıştı... İki sınıflı kerpiç okulda, bir sınıf «kızlar koğuşu», diğeri de «erkekler koğuşu»dur... Öğretmen odası da hocanın... Sadece Akif Dâi, geldiği zaman, ya onun için kurulan özel çadırda, ya da her gece koltukları sökülen kazı aracının içinde yattı! Ne yapalım ki bu, özelliklerinden biriydi, Afif hoca bile başa çıkamamıştı... Kamp hayatında birlikte yaşamının, zorlukları birlikte çekmenin, başarı ve sevinçleri de birlikte paylaşmanın bir başka lezzeti vardı...

İlk yıllarda kardeş kürsülerimizin kazı araçlarına pek özenirdik, Side'nin «Sarıkoz»ına, Tilmen'in «Yamyam»ına... Van Belediyesi'nin -bazen- tahsis ettiği emanet araç, gerçekten «Allah'a emanet»ti... Bizim sadece, Türk Tarih Kurumu'nun armağanı minik bir Vespa'mız vardı, kazının onca işini gören... Hoca, bu sorunu da hâletti... Hem de yepyeni iki aracımız vardı artık, «Canavar»larımız...

Erzen hoca, «Devlet Malı»na çok titizdir, gerçekten de herkesin olması gereken... Bununla ilgili bir anı -aramızda- bir anekdot haline dönüşmüştü : Çavuştepe'de kazı mevsiminin sona erdiği, eşyaların tekrardan Van'a götürüldüğü yoğun bir günde, her nasılsa sevgili Özsait, Vespa ile bir kaza geçirir... Afif hoca büyük bir heyecan ve üzüntüyle Özsait'i karşılar : «Vah vah!, geçmiş olsun!» ve sonra hemen sorar : «Vespa'ya bir şey oldu mu?»... Allah'dan ne arkadaşımızda, ne de araçta büyük bir hasar yoktur...

Gaz ve lüks lâmbalarının hüznü ışıkları da bir başka idi. Sıra sıra dizili ibrikler ve okulun arka bahçesindeki iki gözlü kerpiç tuvalet! Vaktiyle Afif bey inşâ ettirmişti, köye örnek olsun diye... Boş kaldığı zamanlarda, keçiler serinlemek için mesken tuttuğundan, önce onları kovalamak gerekirdi... Bir gün bir Al-

man Profesör geldi, hocanın konuğu olarak... Karanlık çökmüştü... Adamcağız da sıkışmıştı, bir el feneri ve ibrikle birlikte yol gösterildi. Konuğumuz geri döndüğünde, büyük bir merak ve hayranlıkla, hocaya övgüler yağdırıyordu : «Sayın Profesör, bu ortamda, müthiş bir buluş bu!, alttan aydınlatmayı nasıl yaptınız?»... Anlaşıldı ki, bir el feneri yanar vaziyette içeri yuvarlanmıştı... Tabii hiç renk verilmedi, gülmelerimiz duyulmasın diye, çil yavrusu gibi dağıldık, ama el fenerinin sahibini de araştırmadan kalmadık..!

Kamp müdürlüğünü -geldiği zamanlarda- Pekman hocamız yürütürdü, yâni «Marşımız»daki «ton ton müdür»... Ve ayrıca, Dekan Sekreterimiz, rahmetli, sevgili Münire Ergin ablamız mutfak sorumlusu idi, ancak Ahmet Kulaz'ın tavukları canlı olarak yolmasına hiç dayanamazdı... Mehmet Özsaıt de iâşe-ibate işlerinin baş koordinatörü idi, bordro işlerinin haricinde...

Mutfak takımındakiler, hocanın perhizine özen gösterirlerdi... Ona «kabak haşlama», bizlere ise «kabak musakka»... Tepede çalışan bizler için hiç de cazip değildi ve usanç gelmişti, kaleye tırmanana kadar sanki buharlaşıyordu mübarek... Müthiş acıkiyorduk. Sonunda, hocanın daima tavsiye ettiği bu «cennet tâamı» boykot edildi, isyan çıkmıştı... Bizler karavana istiyorduk, kuru fasulye, nohut, pilav... Hele bir gün, sevgili Ayşe Kervancıoğlu kabak yetmediğinden, salatalıkları da doğrayıp birlikte pişirmişti! Nasıl olsa aynı familyadandı ya... Bu kadarı da fazlaydı ama, Afif hocanın gülmesini hele bir görseydiniz...

Hoca, temposunu hiç bozmadan ağır ağır tırmanırdı... Almanya'dan almış olduğu -belki de bizlerle yaşıt- «ortopedik» ayakkabılarına, nedense hiç toz bulaşmazdı, her zaman pırıl pırıldı... Genelde atla çıkardı kaleye... Uçkale'nin önündeki devrik sur taşı, onun «binek taşı» idi... Yürüyüşü, hareketleri ağır tempolu olduğu hâlde, at sırtındaki kıvraklığına hayret etmemek elde değildi, gerçekten iyi süvari idi... Onu heyecanla karşıladığımızda, cebindeki karamelaları bize uzatırdı, ikişer tane... Tepede çalışanların, günlük ödülüdür bu... Tozlu ağızların tadlanması gerçekten güzeldi, hem de İstanbul şekerleriyle...

«Malûmdan, meçhule...» amaçtı, bir nevi kazı felsefesiydi devamlı olarak tekrarladığı... Yâni duvarın bir ucunu yakaladınız mı, nasıl olsa öbür ucuna da ulaşacaktınız... Yumuk yumuk elleyle, nâdir de olsa, mala tuttuğu da olurdu...

En sinirlendiği şey, ister turist olsun, ister meslekdaşı, kazı alanlarında fotoğraf çekilmesidir... Meselâ, ziyarete gelen ve eki-bi ile nereden tırmandıkları belli olmayan ve de boynunda hazır vaziyette birkaç makina asılı olan Baki hocaya, biraz canı sıkılırdı... Ancak manzara çekimi, genel görünümler serbestti... Sonunda, Uçkale önüne, dört lisanda devasa bir pano dikildi : «Lüt-fen, fotoğraf çekmek yasaktır». Kale bekçisi, zavallı Mehmet Kuş-man, bir uçtan öbür uca koşturur dururdu, bu yasağı uygulamak için... Ne günlerdi onlar...

Bir de «Veda Marşımız» vardı... Her taşında, her karışında alın terlerimizin parıldadığı Çavuştepe'den ayrılırken, buruk bu-ruk söylediğimiz :

*Artık, vedâ et sen Çavuştepe'ye,
Buluşalım beraberce, öbür seneye.
Hüzün çöker hepimize, mendil sallarken...
Kale ses verir bize : güle güle, güle güle...*

Yıllar sonra, Van'daki modern Araştırma Merkezi'mizde konaklamaya başlayınca, bu romantizm gittikçe kayboldu, yitirilen çok şeyler gibi...

Ve, sevgili hocamız 1983'de yaş haddinden emekli oldu... 1940'da intisab ettiği Kürsüsünde, tam 43 yıl görev yaptı, 27 yılı Kür-sü-YÖK'den sonra Anabilim Dalı-başkanı olarak... Ne mutlu ona... Darısı bizlerin başına...

1993'de, İstanbul Üniversitesi Senatosu tarafından «Şeref Doktoru» payesi tevcih edildi... Yıllarca asistanlığını ve kazı baş-kan yardımcılığını büyük bir onurla ifâ ettiğim hocamın bu en güzel gününde, o görkemli törende bendeniz de vardım... En gü-zel günü dedim, çünkü Erzen hoca şöyle diyordu : «...Kendi Üni-versitem tarafından bu pâye ile ödüllendirilmem, benim için en büyük onurdur...»

16 Kasım 1994'de de, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün «Onur Üyeliği» tevcih edildi; bu kez de bizler tarafından...*

Bilim adamlarının «bilimsel» yönleri, bir anlamda bizzat kalemelerinin ucundadır, yayınlarındadır... «Hayat hikayeleri»de kalıplaşmış ansiklopedilerde... Bu içten yazımız ise, sevgili hocamıza «doğum günü» armağanımızdır, sevgi borcumuzdur... Kalıpların dışına taşan ve gülümseyerek anıları yaşatan...

«Dalya»lı, sağlıklı nice yıllar dileklerimizle... En içten sevgilerimizle...

M. Taner TARHAN

Florya, 5/6/1995

* 7 Aralık 1995'de de, yıllarca üyesi bulunduğu Türk Tarih Kurumu tarafından «Şeref Üyeliği» payesi ile onurlandırılmıştır.